

Poročilo:
Javni posvet o Zakonu o podnebnih spremembah,
22. 6. 2023, Hiša EU v Ljubljani

Združen zapis odgovorov udeleženk in udeležencev

1. Strategije in načrti

Kako strateške dokumente izvajati na operativnem nivoju? Kaj se mora nujno zgoditi, da bodo dokumenti zaživel v praksi?

Sektorske in regionalne strategije:

- Potrebna je celovita, krovna strategija, ki se nato preko akcijskih načrtov (in ne nujno sektorskih strategij) izvaja po sektorjih. Vse strategije morajo imeti akcijski načrt, ali pa mora biti ta del strategije.
- Določene morajo biti jasne usmeritve za izvajanje na ravni sektorjev, z natančnimi navodili za izvajanje.
- Zakon naj okvirno določi akcijske načrte za vse strategije in jih s tem poenoti.
- Zakon mora pravno okrepiti NEPN in podnebne cilje določiti kot pravno zavezujoče.
- Zakon naj določi načelo 'do no significant harm' (kto v Nacionalnem načrtu za okrevanje in odpornost) za vse strateške dokumente in ukrepe, ki se bodo izvajali na njihovi podlagi.
- Potrebno je predvideti stabilnost strategij in njihovo ohranjanje ob menjavah vlade.
- Zakon naj predvidi tudi strategijo za pravičen prehod.
- Prenoviti je treba Strateški okvir prilagajanja podnebnim spremembam iz leta 2016.
- Zakon mora biti opredeljen na konceptu ekološke modernizacije.

Predlogi glede izvajanja na operativnem nivoju:

- Določeni morajo biti kratkoročni, operativni cilji.
- Določeni morajo biti odgovorni izvajatelji ukrepov in kaj se jim zgodi, če se ukrepi ne izvajajo v okviru določenih rokov (možna zamenjava).
- Strategije naj vselej in obvezno vsebujejo tudi kadrovske in finančne načrte.

- Zakon mora biti iztožljiv s strani civilne družbe.
- Pomemben je transparenten nadzorni sistem s podsektorskim pristopom (torej ne samo po sektorjih ampak tudi znotraj služb, oddelkov po resorjih morajo biti osebe zavezane k sledenju strateških dokumentov).
- Potrebno je spremljanje izvajanja strategij na letni ravni.
- Nadzor nad implementacijo strategij naj bo v rokah medresorskega, v zakonu določenega ločenega organa, ki je dovolj visoko v hierarhiji izvršilne oblasti – ta organ lahko sestavljajo tudi samo strokovnjaki, ki zastopajo vse sektorje.
- Pripraviti/prenoviti je treba tehnične smernice (tudi v okviru CPVO), izobraziti strokovno javnost (po vseh sektorjih, da npr. tehnične smernice za gradnjo/promet/... vsebinsko ne nasprotujejo podnebnim ciljem) – ti ukrepi naj bodo vsaj okvirno nakazani v zakonu.
- Dodati je treba ukrepe/sankcije za neupoštevanje priporočil, nedelovanje v skladu z zakonom in strategijami – te sankcije ne smejo biti finančne.
- Zakon naj gradi na analizah, zakaj se ukrepi (sedaj) ne izvajajo in nasloviti vzroke za to – ne vemo, na čem temelji pisanje zakona.
- Zakon naj vključuje politično delovno telo, ki bedi nad izvajanjem strategij in obveščanjem javnosti.
- Zakon naj predvidi prilagodljivost in inovativnost v primerih sprememb podnebnih ciljev – 5 letni podnebni načrti, ki naj jih spremlja Podnebni svet.

2. Prilagajanje na podnebne spremembe

Kako ustrezno vključiti prilagajanje na podnebne spremembe v sektorske politike? So za to potrebne posebne sektorske strategije prilagajanja ali je prilagajanje obvezna sestavina strateških dokumentov sektorjev (npr. Načrt upravljanja voda, Skupna kmetijska politika, Industrijska strategija, itd.)?

- Ustvarjen naj bo en, krovni dokument/strategija, ki ga sektorski dokumenti (akcijski ali drugi) operacionalizirajo z ukrepi.
- Dokument naj vsebuje podporne mehanizme za sektorje, saj niso na vseh sektorjih strokovnjaki za podnebne spremembe.
- Področne (sektorske) strategije, kot je Načrt upravljanja voda, naj vključujejo prilagajanje na podnebne spremembe.

- Potrebno je vzpostaviti mehanizem medsebojne povezanosti sektorjev – da so ukrepi koordinirani in da sektorji med seboj vedo, kdo kaj dela in da sektorski ukrepi ne nasprotujejo ukrepom drugih sektorjev.
- Zakon mora določiti finančne vire (javna sredstva) za prilagajanje.
- Zakon naj predvideva vključitev prilagajanja tudi v področne zakone (npr. Zakon o gozdovih).

Kaj je bolj smiselno, da se ustrezne strategije in načrti sprejmejo za območja razvojnih regij ali občin?

- Strategije naj ne bodo določene na lokalni/občinski ravni, temveč na regionalni, kjer regije 'poslušajo' občine, da ne pride do prevlade posameznih občin (predvsem mestnih).
- 'Regije' se lahko nanašajo tudi na razvojne ali statistične regije.
- Strategije se morajo odražati na lokalnem nivoju, kljub njihovi morebitni regijski naravi – zakon mora določiti obvezno upoštevanje strategij s strani občin -> potrebno je omejiti moč županov, ko pride do izvajanja podnebnih ukrepov.
- Če so regijski načrti, morajo biti pravno zavezujoči na ravni občin – to naj določa Zakon.
- Zakon naj določi osnovo za te strategije, nato pa se na ravni regij/občin strategija prilagodi lokalnim specifikam.

3. Organiziranost za izvajanje podnebnih politik

Je koordinator na področju podnebnih politik ustrezen institut?

- Splošni konsenz je, da je institut koordinatorjev nujen institut – vprašanje je zgolj, kako ga uzakoniti, da v praksi ne postane neoperativen.

Kdo naj bodo ti koordinatorji (v hierarhiji ministrstev) in kaj je njegova najbolj pomembna obveznost?

- Predvideti je treba različne (obvezne) naloge koordinatorjev na ravni zakona.
- Izvajanje koordinatorstva, karkoli že to vključuje, mora biti edina službena naloga koordinatorja.
- Naloga koordinatorjev je nujno, da sledijo izvajanju podnebnih ukrepov.
- Koordinator ni nujno samo ena oseba – to bi morale biti ekipe ljudi z jasno opredeljenimi vlogami in vodjo, ideja 'podnebnega referata'.

- Koordinatorji bi lahko obstajali na nivoju državnih sekretarjev (primer Cerarjeve vlade za krožno gospodarstvo), pa tudi direktorjev ali celo nad ministrstvi, morajo biti čim višje v hierarhiji.
- Koordinatorji bi lahko bili zunanja skupina strokovnjakov (strokovno in hierarhično ločena od ministrstev) – naj bodo operativno sposobni ljudje, ki imajo funkcijo vodje projekta in so vsebinsko kompetentni – funkcija mora biti tudi strokovna.
- Koordinatorje bi se lahko uredilo na ravni urada predsednika vlade.
- Notranje naloge koordinatorjev znotraj resorjev niso enake nalogam navzven nasproti drugim resorjem – potrebno je ločevati in določiti oboje.
- Koordinatorji morajo biti managerji ljudi, tudi krizni managerji, kadar ne dosegamo ciljev. Dobra praksa iz tujine obstaja (izpostavljena je bila Irska).
- Koordinatorji bi lahko bile tudi osebe s politično stopnjo odgovornosti oz. osebe, določene s strain politike.
- Sledenje učinkovitosti oseb/koordinatorjev je nujna - v primeru neučinkovitosti in rednega nedoseganja ciljev, kljub morebitnim dodatnim ukrepom, jih je treba zamenjati.
- Potrebno je opraviti analizo za nazaj, če so tovrstni koordinatorji učinkoviti in kakšne težave so imeli/imajo (da kot institut ne razvedenijo), nato pa graditi institute v zakonu na tej analizi.
- Odgovornost za izvajanje ukrepov mora biti na ministricah in ministrih.
- Sektorski cilji, ki jih spremljajo koordinatorji, naj bodo določeni v prilogi Zakona.
- Ministrstvo za finance bi tu moralo igrati pomembno vlogo.
- Kot primera dobre prakse naj se uporabi Nizozemsko in Irsko.

Kakšni naj bodo ukrepi v primeru nedoseganja sektorskih ciljev?

- Pripravljajo naj se redna (letna ali bolj pogosta) poročila - če cilji niso doseženi, se pripravi odzivno pismo, določijo najs e dodatni ukrepi. Izvajanje naj spremlja in ocenjuje Podnebni svet.
- Sektorjev ali resorjev, ki ne dosegajo ciljev, ne smemo finančno kaznovati (potem bo še slabše).
- Cilji NEPN (podnebni cilji) naj bodo pravno zavezujoči.

4. Vključevanje družbe/deležnikov

Ali je po vašem mnenju pomembno, da se v zakonu določi način sodelovanja javnosti pri sprejemanju podnebnih ukrepov? Kdo so po vašem ključni deležniki različnih javnosti in kako jim na čim bolj učinkovit in transparenten način posredovati informacije, ki so podlaga za podnebne ukrepe?

- Zakon mora vključevati minimalne določbe glede vključevanja širše javnosti v podnebno odločanje (Aarhuška konvencija naj bo minimum).
- Zakon mora sodelovanje javnosti tudi finančno podpreti.
- Zakon naj določa, kako pogosto na leto so javni posveti z deležniki, ki obravnavajo podnebne tematike.
- Zakon mora določati tudi načine obveščanja javnosti – javljanje podnebnih informacij in predvsem ukrepov, ki vplivajo na življenja ljudi - ti morajo biti sporočeni dovolj vnaprej, da se ljudje lahko prilagodijo in da ne bo nepotrebnega upora ali socialnih težav.
- Ključni deležniki po mnenju sodelujočih (vsi deli družbe):
 - NVO
 - Občine, regije
 - Sektorji, javna uprava
 - Predstavniki ranljivih skupin
 - Predstavniki sektorjev (deležniki)
 - Srednja in mala podjetja
 - Združenja delavcev
 - Stroka
 - Kmetje
 - Lastniki zemljišč
 - Mladi
- Med deležniki morajo nujno biti tudi ministrstva, pristojna za izobraževanje (osnovna šola do fakultet).
- Deležniki morajo biti ustrezno izobraženi – predvideti je treba izobraževanja že na ravni zakona, najmanj na resorjih.
- Zagotoviti je treba spolno uravnoteženost sodelujočih.
- Ena izmed možnosti vključevanja javnosti, ki bi jih lahko določil zakon, so državljanske skupščine (Irska, Francija).
- Za deležnike s svojega področja morajo poskrbeti pristojna ministrstva.
- Izogibati se treba cehovski sestavi delovnih skupin, teles.

- Primer Švedske kot dobre prakse sprotnega, javnega poročanja podnebnih parametrov.
- Ustanovitev telesa, ki deluje po principu ekonomsko-socialnega sveta.
- Dogodki kot ta javni posvet (22.6.) so dober primer vključevanja javnosti.

5. Podnebni dan

Kaj bi po vašem moral vključevati t. i. Dan za podnebje in koga vse vključevati?

Je to samo en dan, kdo vse je vključen v organizacijo, koga vse mora doseči, katere informacijo morajo biti sporočene javnosti?

Predlogi in ideje za Podnebni dan:

- minuta tišine za podnebje,
- prepoved vožnje z avtomobili,
- izklop elektrike za določeno časovno obdobje,
- vsi na izlet v naravo,
- naj dan ponuja izobraževalne vsebine in dogodke,
- naj se zgodi otroški parlament (osnovna, srednja šola in starejša mladina) – dan mora imeti izobraževalne elemente za mlade,
- vključi naj se lokalni nivo (Podnebni dan ne samo v Državnem zboru in ne samo v Ljubljani),
- naj bo to dan za predstavitve dobrih praks (pozitivna dispozicija, ni dan za slabe informacije),
- dirkanje na dinamo in ustvarjanje elektrike,
- lahko je več kot le en dan, teden ali mesec ('Green week' ali teden mobilnosti na ravni EU kot primera),
- onujen je pogovor o tem, kaj lahko vsak deležnik prispeva (od najbolj odgovornih - podjetja, država, na koncu verige pa tudi posameznica, posameznik),
- dan, primeren za izpostavitve pravice do zdravega življenjskega okolja,
- možnost izdaje 'podnebnega časopisa' ob Podnebnem dnevu,
- naj bo prenos dneva, prispevkov, spremljajočih dogodkov in dogajanja obvezen preko RTVSLO,
- naj bo to dan s skrajšanim delovnikom ali dela prost dan,
- dan lahko predvideva podeljevanje nagrad najbolj naprednim sektorjem, občinam, organizacijam,
- dan bi se lahko imenoval Dan razglasitve podnebne krize,
- Podnebni semafor, kjer se na ta dan poroča vse kar se je zgodilo na področju podnebja (in ukrepov) v zadnjem letu.

- Kot primer se lahko uporabijo Green week, teden mobilnosti, Dan čebel, slovenski zajtrk, Dnevi kulturne dediščine, Dan brez avtomobila, ura za Zemljo – naj se iše sinergija.
- Zelo pomembno je izvajanje aktivnosti po šolah.
- Podnebne dneva ni nujno vsebinsko definirati v Zakonu.
- Podnebni dan naj se izvaja preko vsakoletnega razpisa (iskanje izvajalca).

6. Podnebni svet

Kakšne so pristojnosti in naloge sveta? Katera gradiva obravnava?

- Glavna naloga Sveta naj bo spremljanje ciljev – usmerjevalna in nadzorna funkcija.
- Podnebni svet naj bo (tudi) ozaveščevalni organ za javnost, interno naj sam odloča kako bo to funkcijo izvajal.
- Svet izdaja letna poročila in izvaja seje, javno sporoča vsebino letnega poročila.
- Podnebni svet naj kritično ovrednoti podnebno stanje preko letnih poročil.
- Poročila ne smejo biti samo deklarativna, ampak morajo imeti težo/posledice.
- Letno poročilo Svet predstavi Državnemu zboru (Podnebni dan?) – DZ je dolžan o gradivu razpravljati, se do njega opredeliti.
- Svet naj ima pristojnost sprejemanja zavezujočih priporočil za konkretne podnebne akcije.
- Ko vlada pripravi dokument, o njem najprej razpravlja Podnebni svet, nato pa gre v državni zbor.
- Ko je vlada v dilemi, naj se posvetuje s Svetom.
- Vlada mora obravnavati gradiva, ki jih pripravi Podnebni svet.
- Gradiva, ki jih obravnava, naj Podnebni svet izbere/določi sam (Zakon naj tega ne ureja).
- Svet sodeluje pri Podnebnem dnevu.
- Svet služi kot akademska avtoriteta, ki odgovarja tudi na vprašanja ljudi (možno je pisati Podnebnemu svetu).

- Svet preverja in izdaja 'popravke' izjav v primeru, kadar javna oseba ali javno izpostavljena oseba izjavi 'fake news' oz. lažne, napačne izjave, ki ne temeljijo na resničnih dejstvih.
- Svet naj bo operativno povezan s koordinatorji z resorjev.
- Določena mora biti prepoved konflikta interesov.
- Po funkciji naj bo Svet primerljiv Varuhu ČP.
- Svet naj ima svojo proračunsko postavko.
- Svet naj omejuje interese moči v korist znanstvenim ugotovitvam.
- Svet naj ima posebno vlogo v kriznem času.
- Svet naj bo 'zagovornik' bodočih, 3-5 generacij.
- Pooblastila sveta se povečajo v obdobju 2030-2040.
- Predsednik vlade mora redno na 'zagovor' pred Podnebni svet.
- Svet naj ima možnost zakonodajnega veta.

7. Finančni vidiki podnebnega prehoda: CO2 dajatev/ETS BRT

Ohranitev CO2 dajatve do 2030, ali uveljavitev ETS BRT 2027? Kako nasloviti poviševanje dajatve?

- Večinsko strinjanje, da naj se ETS dajatev uvede čimprej.
- Izbere naj se tisto, kar bo ceneje za končnega uporabnika (razmišljati je treba tudi dolgoročno) – potrebne so (tudi ekonomske) analize, oba ukrepa sta lahko socialno škodljiva.
- Kakršnakoli dajatev naj bo utemeljena – plača naj vselej onesnaževalec.
- Potrebno je poskrbeti, da srednji razred z dajatvami ne bo nosil prevelikega bremena.
- Ekonomski in socialni učinek je zelo pomemben – nujna je transparentna uvedba obdavčitve in možnost dovolj zgodnje prilagoditve ter jasnega sporočila, da se to ekonomsko splača. Navedeno je treba vnaprej sporočiti deležnikom in javnosti in vzpostaviti minimum sistema obveščanja v zakonu.
- Potrebni so tranzicijski načrti podjetij.
- En del CO2 ali ETS dajatve se mora nemudoma usmeriti v Sklad za podnebne spremembe, da se naslovi podnebna revščina, podnebno pravičnost – takes iz prometa naj se vrnejo v promet oz. investicije v trajnostni promet.

- ETS bi lahko razširili tudi na področje zmanjševanja potrošnje.
- Priporočilo, da se upošteva EEB poročilo o 'shadow pricing'.

8. Finančni vidiki podnebnega prehoda: proračun države in spodbude fosilnim gorivom

Ali naj zakon naslovi opuščanje spodbud fosilnim virom energije?

Če da – kako?

- Večinsko strinjanje, da je treba ukiniti spodbude fosilnim gorivom - to naj bo komplementaren cilj Zakona.
- Opuščanje mora biti postopno in transparentno, podan mora biti signal za prestrukturiranje vnaprej, pravočasno (vnaprej določen rok).
- Treba je biti pozoren na socialne učinke in poskrbeti za ustrezne vzpodbude in ukrepe za tiste, ki bodo najbolj na udaru (ne sme povzročati nove energetske ali druge revščine).
- Vzpostavljene morajo biti subvencije za zeleni prehod, sistem z bonusi/malusi.
- Celotno fiskalno politico je treba uskladiti s podnebnim preходом in cilji. Zakon lahko to določa vsaj na načelni ravni.
- Potrebno je obdavčiti podnebju škodljiv luksuz.
- GZS se ne strinja z opredelitvijo odprave subvencij v zakonu. Finančne vidike je treba urediti posebej in celovito. Vključno z učinki in investicijami (drugi deležniki niso imeli tega pomisleka).
- Nekateri nasprotujejo postopnosti ukinitve subvencij – uvedba prepovedi čimprej.

9. Presoja vplivov na podnebje (PVO)

Ali je po vašem mnenju pomembna vnaprejšnja strateška in konkretna presoja vplivov na podnebje pri strategijah, prostorskem načrtovanju, posegih v okolje, graditvah in njena vključitev v zakon?

- Presoja je pomembna in mora biti vključena v zakon.
- Je že v ZVO-2, v presoji vplivov na okolje. Podnebje naj se dobro integrira v CPVO in PVO – je že zapisano, ni pa dobro izvedeno v praksi.
- Ne sme biti še en ločen postopek z vidika kompliciranja in podaljševanja postopkov, ampak mora potekati komplementarno PVO.
- Vidike podnebja je potrebno vključiti v čim bolj zgodnjo fazo načrtovanja projektov, CPVO in PVO nista dovolj hitro – presoja naj se opravi že na začetku projekta.

- Potrebna je prevetritev sistema PVO in analiza prakse izvajanja presoje dosedaj.
- Potrebujemo mnenjedajalca na področju podnebja.
- Načelo »da se ne škoduje bistveno« naj bo v veljavi vedno, ne samo takrat, ko gre za EU sredstva.
- Potrebno je vzpostaviti sistem akreditiranih izvajalcev PVO.

Kdo bi moral sodelovati pri oblikovanju zavezujočih smernic, pogojev izvajanja?

- Pripraviti je treba tehnične smernice na ravni države.
- Potrebujemo sklope in merila – kaj je dopustno ni kaj ne, določeni morajo biti strožji pogoji za večje projekte.
- Sodelovati morata najmanj javnost in stroka.

Za Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo pripravil PIC v sodelovanju z IPoP in Focus.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE, PODNEBJE IN ENERGIJO

IPoP
Institut
za politike prostora
Institute
for spatial policies

